

VIZSGÁLATOK A BALATONI HALFAJOKBAN ÉLŐSKÖDŐ MÉTELYEKEN, VALAMINT AZOK CSIGÁKBAN ÉS KAGYLÓKBAN ÉLŐ FEJLŐDÉSI STÁDIUMAIN.

Sándor Diána¹ BSc hallgató, Molnár Kálmán², Székely Csaba²

A balatoni halakban élősködő metelyfajokról Molnár (1962, 1963, 1969), Matskási (1967), Matskási és mtsai (1971) valamint Edelényi (1970) munkáiból viszonylag bőséges ismeretanyaggal rendelkezünk. Alig találhatók adatok viszont ezen élősködők puhatestűekben élő fejlődési alakjait illetően. Munkánk során ezért a halakban leggyakrabban élősködő imágó és metacerkária stádiumú trematódák megismerése mellett a Balaton fontosabb csiga és kagyló fajaiban előforduló cercáriák és azok korai fejlődési alakjainak kimutatását tűztük ki célul. A már ismert metelyfajok közül 8 faj (*Aspidogaster limacoides*, *Sanguinicola* sp., *Bucephalus polymorphus*, *Asymphylogaster tincae*, *A. imitans*, *Palaeorchis incognitus*, *Nicolla skrjabini*, *Phyllodistomum elongatum*) imágó stádiumait és 8 halakat metacerkária stádiumban fertőző metelyfajt (*Bucephalus polymorphus*, *Posthodiplostomum cuticola*, *Apophallus muehlingi*, *Rossicotrema donicum*, *Diplostomum spathaceum*, *Tylodelphys clavata*, *Tetracotyle* spp, *Echinochasmus ratzi*) mutattuk ki. A puhatestűek közül 4 csigafaj (*Radix ovata*, *Lytoglyphus naticoides*, *Segmentina nitida*, *Planorbarius corneus*) 46 egyedét, valamint 5 kagylófaj (*Anodonta cygnea*, *A. woodiana*, *Unio tumidus*, *Dreissena polymorpha*, *D. rostriformis bugensis*) 180 egyedét boncoltuk fel. Ezen kívül szűrleteket vizsgáltunk az ezen fajokat tartalmazó akváriumok vizéből a vízben szabadon lévő, gazdákat elhagyó cercáriák izolálása végett. Vizsgálataink során *Radix ovata*-ból 2 cercária típust, *Planorbarius planorbarius*-ból 1 cercária típust, *Lytoglyphus naticoides*-ből 2 cercária típust, *Segmentina nitida*-ból 2 cercária típust sikerült kimutatni. A kagylófajok közül *Dreissena polymorpha*-ból és *D. rostriformis bugensis*-ből 1 cercária típust sikerült kimutatni. A talált cercária típusok többsége (3)) a feji végen stilet-tel rendelkező xiphidiocercáriák közé tartozott. Kettő típus képviselte a villásfarkú furcocercáriákat, két további pedig a lophocerca típusnak felelt meg, míg egy, feltehetően a Plagiorchiidae családba tartozó faj cercariaeum típusú cercáriákkal rendelkezett. Ez utóbbi kifejlett egyedeit is minden esetben a redián belül találtuk meg. A *Dreissena* fajokban és *Unio*-ban viszonylag gyakorinak voltak mondhatók az *Aspidogaster* alosztályba tartozó, közvetlen fejlődésű *Aspidogaster conchicola* imágó stádiumú egyedei, ugyanakkor a halakban is előforduló *A. limacoides* példányait nem sikerült kimutatnom. Morfológiai alapon a talált cercáriák és parthenogenetikus stádiumok közül csupán egyetlen faj cercáriáit sikerült halakban élő metelyfajjal azonosítani, s ez a süllő gyomrában és pylolus-nyúlányaiban élősködő *Bucephalus polymorphus* jellegzetes cercáriája. Egyéb fajok esetében csak a későbbi molekuláris vizsgálatok dönthetik el, hogy az izolált fejlődési stádiumok megfelelnek-e egy halélősködőnek, vagy azok gazdáit a vízi madarak, kételtűek vagy emlősök között kell keresni. Érdekesnek mutatkozik az a megfigyelés, melynek során néhány *Planorbarius*-ból származó, abban kommenzalistaként élő *Chetogaster limnaei* kevéssértés féreg belében különféle típusú elhalt cercáriákat találtunk. A megfigyelés arra utal, hogy ezek a férgek lenyelik a csigából éppen kiszabaduló cercáriákat, és elpusztítják azokat. Mivel ezzel a férgek a csigáknak hasznot hajtanak, meggondolandó, hogy az eddigi csiga-féreg kapcsolatot a kommenzalista jelző helyett szimbiózisként kezeljük.

Köszönetnyilvánítás: OTKA K 100132